

Magyar Tudományos Akadémia
Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet
1014 Budapest, Országház u.30. Postacím: 1250 Bp., Pf.5
Tel.: 224-6790, 224-6700/470 Fax: 224-6793

titkarsag@mtaki.hu
www.mtaki.hu

Beszámoló az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató intézet 2004. évi tudományos tevékenységéről

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

Az európai integrációs folyamattal, az EU további bővítésével és az Unió alkotmányának elfogadásával, valamint a felerősödő migrációs folyamatokkal kapcsolatosan a kelet-közép-európai régió etnikai viszonyainak elemzése, a potenciális és valóságos kisebbségi konfliktusok rendezésére irányuló elképzelések kialakítása komoly tudományos kihívás, amelynek a Magyar Tudományos Akadémia legfiatalabb intézete igyekszik megfelelni. Az Intézet 2004. évi feladatai hat területre összpontosultak. Kiemelt szerepet kapott az intézet irányításával, illetve részvételével folyó három – romológiai, határon túli magyar, illetve kelet-közép-európai kisebbségi tárgyú – NKFP-kutatás. A vezetés nagy súlyt helyezett az alapvető etnikai jelenségekkel, folyamatokkal (a határok, a szórvány, az etnikai előítéletek, valamint a többes kötődés, kettős állampolgárság fogalmával) foglalkozó alap kutatásokra és alkalmazott kutatásokra. Az Intézet megújította honlapját, amely a párhuzamos technikai fejlesztésekkel alkalmassá vált arra, hogy ott működjen a „Kelet-közép-európai interetnikus tudásmenedzsment – IKM” című adatbázis, valamint az Intézet adattára. Ez utóbbi 2004-ben mintegy 800 archivált cikkel és tanulmánnyal bővült a magyarországi kisebbségi önkormányzatiság témakörében a 2000–2004-ig terjedő időszakra vonatkozóan.

Az IKM az MTA–IHM együttműködés keretében hazai és külföldi kutatócsoportok bevonásával, informatikai cégekkel közösen készül. Komoly támogatást kaptak azok a fiatal munkatársak, akik a múlt évben fejezték be PhD kézirataikat. 2004-ben öten zárták le disszertációjuk szövegét a doktori eljárás keretében. A Migrációs Kutatócsoport az EUMC európai projektjének keretében elkészítette a magyarországi menekültüggyel kapcsolatos felmérését. Az Intézet kutatásszervezési feladatainak megfelelően működtette a határon túli magyar kutatók részére kiírt Domus Hungarica ösztöndíjrendszert, a kisebbségi magyar tudományos műhelyeket támogató akadémiai támogatási rendszert és koordinálta a határon túli akadémiai kutatóállomások működését.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási eredmények

Az intézet 2004. évi munkatervének megfelelően beszámolónkban megkülönböztetjük az alap- és az alkalmazott kutatásokat. Az alap kutatásokban a múlt évben a következő eredmények születtek.

Lezárultak az 5/017/2001. számú három éves NKFP-program roma tárgyú kutatásai. Az NKFP konzorcium több területet vizsgált. A Kemény István vezette csoport elvégezte a magyarországi cigányság harmadik országos reprezentatív szociológiai felmérését. A Kállai Ernő vezette részkutatás a roma kisebbségi önkormányzatokat vizsgálta 130 településen. Ezen kívül elemzés készült az encsi, sellyei és siklósi kistérségek szegregációs jelenségeiről, az oláh cigány közösségekben zajló nyelváltási folyamatokról és a szociális földprogramban részt vevő roma családok helyzetéről. Novemberben megrendeztük a kutatás projektzáró

konferenciáját, amelyen a részkutatások vezetői beszámoltak az eredményekről. Az országos cigány felmérés eredményeit a kutatás négyrészes kiadványsorozatának első kötetében adtuk közre, és az Akadémia székházában sajtótájékoztatón mutattuk be. A kiadványsorozat bemutatójára a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal közösen 2005 tavaszán kerül sor.

„A Kárpát-medence magyarlakta települései és régiói” című, 5/044/2002. számú három éves NKFP kutatás második évében a kiválasztott kistérségekben kutatóink a terepkutatások során az intézményi szinten azt vizsgálták, milyen önkormányzati, oktatási, kulturális, egyházi és civil intézmények, szervezetek léteznek a kistérségek településein. Interjúk készültek az intézmények vezetőivel és a civil szerveződések, egyesületek irányítóival. Ezeket egészítette ki a kistérségek mindennapi élő kultúrájának kulturális antropológiai megfigyelése. Ez magában foglalta a helyi társadalmi rendszerek holisztikus megismerését és az interetnikus kapcsolatok elemzését is. A projekt keretében végzett kutatásokat november 16-án a Magyarlakta kistérségek - kisebbségi identitások a Kárpát-medencében című konferencián vetettük egybe a szomszéd országokban folyó hasonló kutatásokkal.

A kutatás külön kérdéskörként foglalkozott a kisebbségi magyar közösségek magyarországi kapcsolataival, s ezek hatásaival a lokális kultúra, kistérségi életére. A program kiemelt területe volt a magyar-magyar kapcsolatok lokális jelenségeinek dokumentálása, a helyi magyarság magyarságképeinek, Magyarországhoz kapcsolódó attitűdjeinek elemzése és a konkrét kapcsolatok politikai, gazdasági, pályázati, intézményi, művelődési hatásvizsgálata, valamint a kedvezménytörvény és a millenniumi ünnepek kistérségi hatása. Elkészült a magyar igazolvánnyal rendelkezők kutatási (név- és címadatok nélküli) adatbázisa, amelynek elemzése részét alkotja a kutatásnak.

A kutatási program részkutatásai közül az intézet koordinálja a Magyar Nemzeti Szövegtár határon túli magyar korpuszmunkálatait. Az elmúlt évben a terveknek megfelelően időarányosan teljesültek a gyűjtési és feldolgozási feladatok. A kutatás eredményeit összefoglaló adatbázis követelményspecifikációja elkészült és a legfontosabb adatállományok előkészítése is befejeződött.

Az Európa Intézet által vezetett kutatási konzorcium részeként az Intézet részt vesz A közép-európai kism nemzetek jövője című 5/029/2001. számú NKFP kutatási programban. A múlt évben a régió 20. századi kisebbségi kronológiájának összeállításán dolgoztak az Intézet munkatársai.

Befejeződtek az OTKA által támogatott „Kettős identitás” című négyéves kutatási program harmadik évének munkálatai. A kutatók a magyarországi (Véménd, Csolnok, Budapest) német és szlovák kisebbségi közösségek nyelvhasználati szokásainak alakulását vizsgálták résztvevő megfigyelés és interjúk segítségével. A kutatás legfontosabb részeredményei közé tartozik, hogy a földrajzi (centrum-periféria) és a történelmi helyzet (volt-e kitelepítés vagy nem) függvényében változik a nyelvi asszimiláció kezdete, és ennek függvényében alakul intenzitása is, valamint hogy a nyelvi asszimiláció jelenlegi foka generációfüggő. A kutatás végső eredményei 2005-re várhatók.

A határon túli magyar szórványokkal foglalkozó kutatás második évében az intézet kisebbségi magyar kutatócsoportjának munkatársai a konkrét közösségekhez kapcsolódó esettanulmányok mellett olyan alkalmazható javaslatokat fogalmaznak meg, amelyek segítséget nyújtanak az illetékes intézmények, elsősorban a Határon Túli Magyarok Hivatalának a pályázatok és egyéb támogatások kidolgozásában. A hároméves intézeti szórványkutatási projekt második évében elkezdődött az egyházak és a szórványközösségek összefüggéseit, kölcsönhatásait vizsgáló kutatás, amely a 2005. év végére zárul majd le. A

szórványkutatási program célja, hogy a Dél-Erdélyben, Mezőségekben, Bácskában, Bánátban, Szerémségben, Kárpátalján, valamint a nyugati magyar közösségek körében végzett intenzív empirikus kutatásokon keresztül az intézet tudományos-szakértői műhelyévé váljon a Kárpát-medencei magyar szórványkérdésnek, amely műhelyhez a döntéshozó állami intézmények és a Kárpát-medencei kutatóműhelyek is fordulhatnak tanácsadásért, ismeretbővítésért.

2004-ben indult az Intézet „Identitás – migráció – modernizáció” című kutatási programja. A következő évtizedekben a magyarországi társadalmi-gazdasági szerkezetváltás (és ezzel együtt a fejlődés) alapfeltétele a gyors gazdasági növekedés. A gazdasági növekedés egyik elengedhetetlen eleme a kutatásunk témájául választott „humántőke”, emberi munkaerő és kreativitás. 2004-ben a 2001. évi magyarországi népszámláláskor kisebbségi nemzeti-etnikai kötődést vallott külföldön születettek migrációs és identitásjellemzőit vizsgáltuk. Továbbá területileg egy kisebb egységen – Bács-Kiskun megye példáján – kidolgoztuk a Magyarországon lakó nemzeti-etnikai kisebbségek belső migrációját, gazdasági helyzetét, a modernizációs kihívásokra adott válaszaik összehasonlító elemzését lehetővé tevő szempontrendszert, és elvégeztük az elemzést, amelynek eredményeit konferencián mutattuk be.

2004 februárjában kezdődött az OTKA által támogatott „Cigány és nem cigány kultúrák interetnikus kapcsolatai a Kárpát-medencében” című három éves kutatás. A programban az intézet kutatóival az ELTE Kulturális Antropológiai Szakcsoportja, valamint a Pécsi Tudományegyetem munkatársai működnek együtt. Négy – elméleti és módszertani kérdéseket célzó – szimpóziumot követően a nyár során a kutatók állomásozó terepmunkát végeztek Romániában, Szlovákiába, Ukrajnában, Szerbiában és Magyarországon. Minden egyes kutatás két „bázisközösségre” épült. A kutatócsoport tagjai mindegyik kutatott közösségben a kulturális antropológia holisztikus-értelmező paradigmáját alkalmazták. A kutatás a kistelepülések cigány–magyar–román/szerb/szlovák együttélési formáit vizsgálta kulturális antropológiai megközelítésében és külön figyelmet fordított azokra az együttélési mintákra és kapcsolatrendszerre, melyek több etnikum egymás mellett élését jellemezték.

Az „Előítéletek longitudinális elemzése” címmel 1994 és 2003 között készültek felmérések. Ezek a zsidóellenes, cigányellenes és bevándorló-ellenes előítéletesség mértékének, tartalmának, mozgósíthatóságának mérésére irányultak. Az empirikus kutatások eredményeinek összehasonlító feldolgozása során a mérési eredmények összehasonlítása, a mért dimenziók változásainak vizsgálata és az érzékelt változások magyarázata állt az érdeklődés középpontjában. A fő cél az előítéletesség konstans (pl. a személyiségstruktúra), és a változó motívumainak (pl. politikai konjunktúrák) azonosítása, hatásuk elkülönítése, a médiahatások vizsgálata, az előítéletes csoportok társadalmi lokalizálása és az előítéletesség csoportspecifikumainak, illetve ezek változásainak kutatása, a látencia változásainak és a látens és deklarált előítéletesség dinamikájának feltárása volt. Az év során a kutatás eredményeit elemző tanulmányokban foglalták össze a résztvevő kutatók.

A migrációs kutatócsoport az EUMC Rasszizmust és idegenellenességet monitorozó programja keretében az Esélyegyenlőségi Kormányhivatallal és a Magyar Helsinki Bizottsággal közös konzorciumban a rendelkezésre álló menekültügyi, idegenrendészeti anyagok, KSH-adatok elemzésével, valamint a menekülttáborokban élők között végzett felmérésekkel karbantartotta és fejlesztette a RAXEN adatbázist és elkészítette a nemzetközi kutatási program Magyarország-adatlapját. A kutatócsoport munkatársai részt vettek a brüsszeli Migration Policy Group által koordinált Migration Policy Dialogue projektben. A 2004 májusában indult projekt keretében szakértői jelentés készült a hazai migrációs politika alakulásáról.

A hebraisztika és a történeti kutatás terén a judaisztikai kutatócsoportnak a 2003. évben két, hosszú éveken át tartó jelentős kutatása zárult le: Turán Tamásnak egy talmudi traktátushoz írt héber nyelvű kommentárja és a Spitzer–Komoróczy: „Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidók történetéhez” című, közel ezer oldalas kétnyelvű forrásgyűjtemény. Mindkettő ebben az évben kezdte meg nemzetközi életét. A forrásgyűjtemény szerves folytatásaként megindult a XVIII–XIX. századi anyagot felölelő feldolgozás (Bányai Viktória). Emellett a magyarországi zsidó temetők főként héber nyelvű feliratainak corpusát készíti elő a kutatócsoport, egyelőre három nagyobb régi temető sírfeliratai kerültek feldolgozásra, illetve vannak feldolgozás alatt. Ezek a munkák a kutatócsoport hosszú távú feladatai közé tartoznak. Turán Tamás korszakos jelentőségű tanulmányát a zsidó képi ábrázolás történetéről és a rabbinikus kép-kritika elveiről, amely magyarul ugyancsak a múlt évben az Akadémiai Kiadónál jelent meg, jelenleg angol változatban dolgozza ki. Ugyancsak elkészült egy átfogó forrásgyűjtemény a magyarországi zsidók történetéhez, különös tekintettel a köztörténetre és a belső zsidó életre. Kiadására a 2005. évben kerülhet sor. A kutatócsoport változatlanul ellátta az ELTE BTK hebraisztikai szakának oktatási feladatait. A 2004. évben elkészült szakdolgozatok a publikációk között szerepelnek.

A továbbiakban az Intézet legfontosabb alkalmazott kutatásainak eredményeit foglaljuk össze.

2004-ben befejeződött a kisebbségi magyar kulturális intézmények 2003-ban elkezdődött kérdőíves felmérése. Több mint 2900 intézmény adatait dolgozták fel a kutatási konzorcium tagjai. Elkészült és az interneten keresztül hozzáférhetővé vált a kutatás adatbázisa, a kulturális intézmények címadatait tartalmazó Határon Túli Magyar Kulturális Intézmények Adattára. A 2003. évi gyorsjelentés alapján megszülettek a regionális tanulmányok, illetve a módszertani és összehasonlító tanulmányok, amelyek 2005 februárjában „A kultúra világa” című kiadványban jelentek meg. Az Adattár rövidített változatát a könyv mellékleteként elkészült CD-rom tartalmazza. Az adattár felkerült az Intézet honlapjára, s a legfontosabb adatokat integrálták az IKM-adatbázisba.

A „Migráció, helyi társadalom, identitás” jelenségeinek összefüggéseit vizsgáló négyéves OTKA kutatási projekt alapkérdése az volt, hogy a vizsgálatra kiválasztott településeken milyen migrációs folyamatokat lehet kimutatni a történelem során egészen napjainkig. A kutatók interjúkat készítettek a települések vezetőivel, volt tanácselnökökkel, TSZ-elnökökkel, jelenlegi polgármesterekkel és TSZ-vezetőkkel, helyi munkaadókkal, tanárokkal, népművelőkkel. A kutatás kiterjedt a falvak minden nemzetiségére, így a székelyekre és a felvidéki magyarokra is. A falvak legrégebbi lakói a vizsgált helyszínek mindegyikén a svábok, ill. Csolnokon az elsvábosodott szlovákok, tehát a falvak történelmének oral history szerinti alakulása leginkább a svábokon keresztül ragadható meg.

Az IKM adatbázis projektjének keretei közt elkészült az 1990–2001. évi etnodemográfiai és a 2002–2004. évi kisebbségi magyar oktatási-kulturális adatállomány. Megtörtént a numerikus és az intézményi adatállományok, valamint az adatbázis térinformatikai rendszerének integrációja. Ezen kívül befejeződött a magyarországi és nemzetközi kisebbségi jogtár összeállítása. Az adatállomány tartalmazza az 1920–1945 között született legfontosabb (kisebbségi vonatkozású) nemzetközi, pl. békeszerződéseket, nemzetközi bírósági ítéleteket. Ezen kívül az 1945 után az ENSZ, az Európai Biztonsági és Együttműködési (Értekezlet) Szervezet, az Európa Tanács, a Közép-Európai Kezdeményezés és ezek szakosított szerveinek a kisebbségekre vonatkozó dokumentumait, illetve az EBESZ Kisebbségi Főbiztos állásfoglalásait, javaslatait és ajánlásait. Bekerültek az adatállományba az Európai Emberi

Jogi Bíróság vonatkozó ítéletei, valamint a magyar 'státustörvényhez' kapcsolódó dokumentumok (más európai országok hasonló jogszabályai, nemzetközi szervezetek állásfoglalásai, a magyar-román és magyar-szlovák megállapodások). Befejezéséhez közeledik az 1945 utáni magyarországi kisebbségi vonatkozású joganyag feldolgozása. Jelenleg folyamatban van az Európai Unióban (az Európai Parlament, az Európai Tanács, a Bizottság és a Bíróság keretében) elfogadott kisebbségeket érintő dokumentumok gyűjtése és szerkesztése.

Az MTA Jogtudományi Intézetével közös OTKA-kutatás keretében elkészült a projekt második, záró kötete „Ami összeköt? Státustörvények közel s távol” címmel. A kutatás az európai státus-, illetve kedvezménytörvények összehasonlító elemzésével arra kereste a választ, miként szabályozzák kapcsolatukat az egyes nemzetállamok a más országokban élő nemzeti csoportjaikkal, milyen kedvezményeket biztosítanak számukra saját területükön, és a kisebbségek szülőföldjükön milyen támogatásra számíthatnak anyaországaik részéről.

A „Magyarországi egyházak és nemzetiségek” kutatási program azt tűzte ki célul, hogy az 1920–1950 közötti időszakban vizsgálja a magyarországi történelmi egyházak – katolikus, evangélikus, református, görög katolikus, görögkeleti – és a hazai nemzetiségek „viszonyát”, kulturális, nyelvi, etnikai identitásuk megőrzésében betöltött szerepét, valamint az adott időszak állami nemzetiségpolitikájával való kapcsolatát. A kutatás célja, hogy elsősorban az egyházi levéltárak őrizetében lévő irategyütteseket a lehető legteljesebb módon feltárja, és a témát több időmetszetben több szempontból feldolgozhatóvá tegye. A témához kapcsolódóan 2004-ben elkészült egy válogatott bibliográfia, és kialakításra került az elkészítendő forráskataszter rendszere.

Az Intézet által szervezett szimpóziumok, konferenciák, kutatásszervezési feladatok

2004. május 26-27-én került sor az Intézet „Kulturális határok – adaptációs folyamatok” című éves konferenciájára az MTA Jakobinus termében. A konferencia anyagai az Intézet „Tér és terep” című évkönyvének 2004. évi, III. kötetében jelentek meg.

A judaisztikai kutatócsoport ebben az évben két, a szokásos egyetemi tantervek kereteit áttörő panel-kollégiumot tartott a zsidó identitásról, illetve a négy féléves Holocaust program keretében a Holocaust kutatásának részterületeiről. Jelentős tudományos és társadalmi esemény volt a Herzl Tivadar halálának 100. évfordulója alkalmából 2004. májusában rendezett emlékülés, amelyre az MTA Roosevelt téri Dísztermében került sor.

Az Intézet romológiai kutatócsoportja 2004 tavaszán műhelyvita-sorozatot tartott, „Antropológiai tavasz” az Akadémián – Két terep, négy antropológus” címmel, amelyen a kisebbségi közösségekben dolgozó antropológusok ismertették terepmunkájuk eredményeit.

A Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságával és az Aszódi Városi Múzeummal közösen az Intézet „Etnikai kontaktzónák a Kárpát-medencében” címmel háromnapos nemzetközi tudományos konferenciát rendezett Aszódon 2004. augusztus 26-29. között. A konferencia az együtt élő népcsoportok interetnikus viszonyait, szociális, mentális, térbeli, történelmi, nyelvi kapcsolatait, kontaktusjelenségeit vizsgálta. A konferencia anyagaiból 2005-ben kötet jelenik meg.

Szeptember 16-án az Intézet „Antropológiai tanulmányok” című új sorozata első kötetének megjelenése alkalmából „Interkulturális átmenetek” címmel egynapos szimpóziumot

rendeztek a Politikatudományi Intézet Etnoregionális Kutatócsoportjával közösen a különböző kisebbségi csoportok közt végzett kutatások eredményeiről.

2004. október 11-én a Pécsi Akadémiai Bizottsággal közösen Pécsett rendezte az Intézet „A határon túli magyar tudományosság intézményrendszere” című szakmai műhelyvitát, amelyen a magyarországi szakértőkön kívül részt vettek a szlovéniai, ausztriai, horvátországi magyar kutatócsoportok, tanszékek képviselői is.

Az Intézet a sapporói Hokkaido Egyetem Szlavisztikai Kutatóközpontjával, az MTA Jogtudományi Intézetével, a Teleki László Intézettel közösen rendezte meg 2004. október 14-16. között a „The Status Law Syndrome: Post-Communist Nation-Building or Post-Modern Citizenship?” című nemzetközi konferenciát, amelyen japán, indiai, amerikai, német, angol kutatók vizsgálták a magyar kedvezménytörvényt és annak nemzetközi párhuzamait, kihatásait.

Október 28-án került sor „A magyarországi cigány népesség helyzete a 21. század elején” című 5/017/2001. számú NKFP-kutatás záró szimpóziumára, amelyen az egyes részkutatások vezetői a legfontosabb kutatási eredményekről számoltak be.

Az Arany János Közalapítvány támogatásával az 5/044/2002. számú NKFP-program keretében november 16-án rendezte meg az Intézet a „Magyarlakta kistérségek – kisebbségi identitások a Kárpát-medencében” című konferenciát, amelyen a Közalapítvány határon túli magyar társadalomtudományi ösztöndíjasaival közösen vizsgáltuk a kistérségi magyar identitásformációkat, és identitáspolitikákat.

2004. december 17-én a Teleki László Intézettel és a Budapesti Corvinus Egyetem Államigazgatási Karának Nemzetközi Jogi Tanszékével közösen – a szakma és sajtó komoly érdeklődése mellett – tartotta meg az Intézet a Magyar Tudományos Akadémia székházában a „Műhelybeszélgetés a kettős állampolgárságról” című rendezvényt. A műhelybeszélgetésen erdélyi, vajdasági és szlovákiai magyar szakértők is részt vettek.

III. Hazai kapcsolatok és pályázatok

A magyarországi szakmai kapcsolatokban kitüntetett helyet foglalnak el az intézeti NKFP-kutatások konzorciumi tagjai, illetve a közös OTKA-kutatások partnerintézményei: az MTA Földrajztudományi, Nyelvtudományi, Politikatudományi, Jogtudományi Intézetei, a Regionális Kutatások Központjának pécsi, miskolci, debreceni, békéscsabai és győri intézetei, továbbá a Teleki László Intézet, a Néprajzi Múzeum, az OSZK Könyvtártudományi Intézete, a KSH Népszámlálási Intézete, az ELTE Germanisztikai Tanszéke, illetve az ELTE-UNESCO Kisebbségszociológiai Tanszéke. Ezen kívül folyamatos az együttműködésünk a kisebbségi önkormányzatok intézetei közül a békéscsabai Szlovák és a pécsi Horvát Intézettel.

A kulturális kataszter munkálataiban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Illyés Közalapítvány támogatta az Intézetet. Az interetnikus adatbázis kiépítésében az Informatikai és Hírközlési Minisztériummal alakult ki együttműködés. Ennek magyarországi partnerintézetei: ELTE-UNESCO Kisebbségszociológiai Tanszék, a Központi Statisztikai Hivatal, a Roma Sajtóközpont, az informatikai cégek közül pedig a Scriptum Bt, a Hungary Network és a GeoX Bt.

A kutatások révén eredményes együttműködést épített ki az Intézet több országos kisebbségi önkormányzattal – így az Országos Német Önkormányzattal, az Országos Lengyel Önkormányzattal – , a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal, amelyekkel napi szakmai kapcsolatot ápol. Munkatársai több szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a Kisebbségkutatás – szerkesztőségének is tagjai.

A kormányzati szférában a határon túli magyar kulturális intézmények felmérését célzó munkálatban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával és a Határon Túli Magyarok Hivatalával, az IKM adatbázis programban az Informatikai és Hírközlési Minisztériummal, a magyarországi kisebbségi adattárak kiépítésében pedig a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal áll az Intézet kapcsolatban.

A szomszéd országok magyar szórványcsoportjaira irányuló kutatásban az ELTE TÁTK Kulturális Antropológiai Szakcsoporttal, az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékével és a Pécsi Egyetem Kommunikációs Tanszékével működik együtt az Intézet.

IV. Nemzetközi kapcsolatok és pályázatok

Az Intézet folyamatosan kapcsolatban áll számos határon túli magyar tudományos műhellyel Erdélyben például a kolozsvári székhelyű Erdélyi Múzeum Intézetével, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Egyetemi Tudományos Intézetével, a Szabó T. Attila Nyelvészeti Intézettel, illetve a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékkel és a Kriza János Társasággal, valamint az Etnokulturális Forrásközponttal, illetve a csíkszeredai Regionális és Antropológiai Kutatási Központtal alakult ki szoros együttműködés. Szlovákiában a pozsonyi Mercurius Kutatócsoporttal, a somorjai Forum Kisebbségkutató Intézettel, a dunaszerdahelyi Gramma Nyelvi Irodával, a komáromi Egyetem újonnan létrejött intézetével és a komáromi Etnológiai Intézettel dolgozott együtt több projektben is az Intézet. Kárpátalján a beregszászi Magyar Tanárképző Főiskolával és az ott működő Limes Társadalomtudományi Intézettel és a Hodinka Antal Nyelvészeti Intézettel alakult ki szoros kapcsolat. A Vajdaságban a szabadkai Magyarságkutató Tudományos Társaság és a vajdasági Magyar Tudományos Társaság jelenti a két legfontosabb partnert.

Az intézettel együttműködő külföldi nem magyar partnerek közül folyamatos az együttműködés a Szlovák Tudományos Akadémia pozsonyi Etnológiai Intézetével, a kassai Társadalomtudományi Intézettel. Az Intézet migrációs kutatócsoportja 2004-ben a Rasszizmus és Idegenellenesség Európai Megfigyelőközpontja (EUMC) magyarországi központjaként működött, együttműködésben az Esélyegyenlőségi Kormányhivatallal és a Magyar Helsinki Bizottsággal. Az év végén együttműködési megállapodás született az Orosz Tudományos Akadémia Etnológiai Intézetével. Közös projektek előkészítése folyik a Linnköpingi Egyetem Etnológiai Tanszékével.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Blénesi Éva–Mandel Kinga (szerk.): *Kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában (2002–2004)*. Gondolat–MTA ENKI, Budapest, 2004. p. 402 [szerkesztett mű]

Hajnal Virág–Papp Richárd: *„Mint leveleket a vihar...” Kulturális antropológiai tanulmányok az ezredforduló délvidéki magyarjairól*. Forum Könyvkiadó, Szerbia/Montenegró, Újvidék, 2004. p. 285 [könyv]

Ieda, O. – Halász, I. – Kántor, Z. – Majtényi, B. – Vizi, B. (szerk.) *The Hungarian Status Law: Nation Building and/or Minority Protection*. 2004. Series of Slavic Eurasian Studies, Slavic Research Center, Hokkaido University, Sapporo, 2004. p. 627 [szerkesztett mű]

- Ilyés Zoltán: Hárompatak település-, népesség- és akkulturációtörténete. In: Tomisa Ilona (szerk.): Hárompatak. Egy ismeretlen néprajzi kistáj Erdély és Moldva határán. MTA Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, 2004. pp. 7-53. [tanulmány]
- Kállai Ernő (szerk.): Helyi cigány kisebbségi önkormányzatok Magyarországon, MTA ENKI-Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2004. p. 175 [szerkesztett mű]
- Kovács Nóra – Osvát Anna – Szarka László (szerk.): Tér és terep III. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. p. 404 [szerkesztett mű]
- Kovács Nóra (szerk.): Tanulmányok a diaszpóráról. MTA Kisebbségkutató Intézet – Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2004. p. 164 [szerkesztett mű]
- Prónai Csaba (szerk.): Cigányok Európában 4. Patrick Williams: Cigány házasság. Budapest: Új Mandátum-MTA ENKI, Budapest [szerkesztett mű]
- Szarka László (ed.): Hungary and the Hungarian Minorities. (Trends in the Past and in Our Time). (=ATLANTIC STUDIES ON SOCIETY IN CHANGE. NO. 122) Social Science Monographs, Boulder, Colorado – Atlantic Research and Publications, Inc. Highland Lakes, New Jersey. Distributed by Columbia University Press, New York, 2004. [szerkesztett mű]
- Tóth Ágnes – Vékás János: Léhelyzetek, határok, identitás. A 2001. évi magyarországi népszámláláskor kisebbségi nemzeti-etnikai kötődést vallott külföldön születettek migrációs és identitásjellemzői. In: Kovács Nóra – Osvát Anna – Szarka László (szerk.): Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és identitás köréből III. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.

VI. A kutatóhely tudományos teljesítményének főbb mutatói

A főigazgató/igazgató neve: **Szarka László**

Intézeti átlagléttség: **29 fő**

kutatói átlagléttség: **24 fő**

Publikációk

Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma: **120**

Könyv:

monográfia magyarul: idegen nyelven: **1**

szerkesztett kötet magyarul: **18** idegen nyelven: **5**

egyéb egységes tartalmú könyv magyarul: **4** idegen nyelven:

Tanulmány, cikk:

Hazai tudományos folyóiratban magyarul: **25** idegen nyelven: **1**

külföldi folyóiratban: **5**

Tanulmánykötetben magyarul: **48** idegen nyelven: **13**

Részvétel a tudományos életben:

Tudományos előadások száma összesen: **98**

ebből nemzetközi rendezvényen: **34**

Tudományos rendezvény szervezése összesen: **21**

ebből nemzetközi rendezvény: **4**

Szakértői tevékenység:

egyéni szaklektori vélemény összesen: **19** ebből külföldön: **7**

opponensi tevékenység összesen: **8** ebből külföldön:

Részvétel tudományos testületben:

elnöki tisztség betöltése összesen: ebből külföldi grémiumban:

tagság összesen: **31** ebből külföldi grémiumban: **12**

Tudományos fokozat megszerzése:

PhD: -

MTA doktora: -

Felsőoktatásban végzett tevékenység:

Felsőfokú oktatási tevékenységet végző munkatársak száma: **12**

Ebből doktori iskolában oktatók száma: **4** Doktori iskolát vezetők száma:

Kurzusok száma: **45** Gyakorlati kurzusok száma : **35**

Pályázati adatok:

OTKA-témák száma: **4** A támogatás összege: **8,7** M Ft

OKTK-témák száma: - A támogatás összege: - M Ft

NKFP-pályázat témáinak száma: **3** A támogatás összege: **12,7** M Ft

Nemzetközi pályázatok száma: **2** A támogatás összege: **85,332** EURO

Egyéb pályázati témák száma: **2** A támogatás összege: **8,9** M Ft